

Stát se z montovny mozkovnou – smysluplný cíl?

Nikdo z nás se zřejmě neubráníl konfrontaci s návrhy různých jedinců a institucí, jak učinit z naší země, pejorativně nazývané „montovnou“, pomyslnou „mozkovnu“. Na každém rohu může člověk slyšet všemožné dlouhodobé vize pro ČR a údajnou nutnost digitální transformace (nejen) tuzemské ekonomiky doprovázené rozsáhlými vládními investicemi. Je takový cíl opodstatněný, anebo se ve své podstatě jedná o scestnou a zavrženíhodnou myšlenku?

Třebaže to tak zprvu nemusí působit, tyto teze jsou ve svém jádře ryze socialistické. O socialismu ve své politické knize *Cesta do otroctví* hovoří jeden z nejvýznamnějších myslitelů minulého století F. A. Hayek jako o „*hnutí za uvědomělou organizaci ekonomického života pomocí státu*“. Společným rysem všech kolektivistických režimů je dle něj „*záměrná organizace společenské pracovní kapacity k dosažení určitých společenských cílů*.“ Vida, zdá se, že pod tuto definici výše popsané programy krásně spadají.

Často máme tendenci podléhat klamnému dojmu, že jednotlivé (ne-li zcela všechny) společenské záležitosti musejí být určitou entitou vědomě organizovány. Vždyť jinak by přece vznikl úplný zmatek! Takovýto názor je pouze odrazem pýchy rozumu a osudnou domýšlivostí intelektuálů, kteří si myslí, že – slovy Adama Smitha – „*mohou veřejnost usměřňovat s podobnou lehkostí, s jakou ruka posouvá figurky na šachovnici*“. Hayek však trefně praví, že „*máme-li naši civilizaci rozumět, je třeba si uvědomit, že rozšířený řád nebyl výsledkem lidského plánu či záměru, ale vznikl spontánně*.“ Již Adam Ferguson dokázal v druhé polovině 18. století jasně vyjádřit skutečnost, že civilizace „*je výsledkem lidského jednání, nikoli však jakéhokoli lidského záměru*.“

„... *koordinaci nelze zajišťovat žádným ‚uvědomělým řízením‘, nýbrž pouze takovým uspořádáním, které každému jednajícímu subjektu dodává tu informaci, kterou musí mít, aby mohl své rozhodnutí účinně přizpůsobit rozhodnutím ostatních,*“ napsal Hayek, jenž dále pokračuje tvrzením, že „*čím složitější je celek, tím více se stáváme závislími na této dělbě znalostí mezi jednotlivci, jejichž oddělená úsilí jsou koordinována neosobním mechanismem předávání významné informace, který známe jako cenový systém*.“

Ekonomická teorie nám ukazuje, že pro vyšší produktivitu hospodářství (o jejíž dosažení se podobné vize prostřednictvím zavádění konceptů typu „digitální transformace“ pokoušejí) je klíčová alokace vzácných zdrojů mezi nekonečnou řadu různých, často dokonce naprosto protichůdných, spotřebiteli preferovaných užití. Žádný systém nedokáže obstát v konkurenci s volným trhem, jenž jako jediný – slovy Hayeka – „*dává většině lidí materiální a informační zdroje, jichž je třeba k tomu, aby dosáhli toho, co chtějí*“.

Mezinárodní dělba práce je přitom pouze aplikací liberálních zásad na větší celek, jímž je náš svět a jeho fyzická omezení. Již Adam Smith a na něj navazující David Ricardo si byli dobře vědomi toho, že každá země by se měla specializovat na výrobu těch statků, u nichž má oproti ostatním výhodu, a tyto statky spolu následně směňovat. Fascinujícím závěrem poznatků druhého zmíněného ekonomů je prostý fakt, že žádná země není ponechána napospas krutému osudu bez obchodu s ostatními státy jen kvůli tomu, že je ve výrobě všech statků méně produktivní než jakákoli jiná země, s níž by se chtěla účastnit vzájemné směny. Každá

země (či obecněji producent) má totiž komparativní výhodu – pro produktivnější země je výhodnější se specializovat na výrobu statků, u níž mají oproti ostatním státům **relativně** větší absolutní výhodu. Mezinárodní dělba práce je tudíž prospěšná pro úplně všechny země – nejen pro chudé, ale (možná trochu překvapivě) rovněž pro ty nejbohatší. ČR by se proto měla specializovat na produkci těch statků, u nichž má komparativní výhodu, a ty nutně nemusejí být nijak sofistikované. Mozkovna je tak leda líbivě znějící termín – deklarovat jej jako cíl hospodářské politiky by postrádalo veškerý smysl.

Přední český ekonom Pavel Potužák závěrem výstižně [konstatuje](#), že „*tvrzení, že v ČR plánovitě vzniknul hospodářský model montovny, který je třeba plánovitě přeměnit, aby byla nakopnuta ekonomika, je zásadním nepochopením principů tržní ekonomiky, cenového systému, alokace zdrojů, komparativních výhod a spontánního řádu.*“